

N:o 70.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom samt om ändringar i och tillägg till 4 kap. samma lag m. m.; gifven Stockholms slott den 10 februari 1911.

Under åberopande af bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom samt om ändringar i och tillägg till 4 kap. samma lag;

2) lag om tillägg till lagen den 14 juni 1907 om inskrifning af tomträtt samt af fång till sådan rätt;

3) lag om tillägg till lagen den 14 juni 1907 om inteckning i tomträtt;

4) lag om ändrad lydelse af 39 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom;

5) lag om ändrad lydelse af 17 kap. 6 § handelsbalken;

6) lag om ändrad lydelse af 4 § i lagen den 24 maj 1895 angående hvad till fast egendom är att hänföra;

Bih. till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd. 44 Häft. (N:o 70.)

- 7) lag om ändrad lydelse af 90 § konkurslagen;
8) lag om ändrad lydelse af 14 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming; samt
9) lag om ändrad lydelse af 1 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Albert Petersson.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom samt om ändringar i och tillägg till 4 kap. samma lag.

Häri genom förordnas, att 1 kap. 2 § och 4 kap. 8 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom skola erhålla följande ändrade lydelse samt att till 4 kap. samma lag skola fogas tre nya paragrafer af nedan angifna lydelse och att i följd däraf kapitlets öfverskrift skall lyda som följer:

1 kap.

2 §.

Till säkerhet för beståndet af nyttjanderätt äge den, till hvilken rättigheten upplåtits, erhålla inteckning eller, där fråga är om tomträtt eller om vattenfallsrätt, inskrifning under de villkor och i den ordning särskildt är stadgad.

4 kap.

Om tomträtt och vattenfallsrätt.

8 §.

Är, då tomt, hvar till tomträtt upplåtits, återgår till tomtägaren, denne enligt tomträttsaftalet pliktig att gälda lösen för byggnad eller annat, som finnes å tomt, eller att utgifva ersättning för mistning af nyttjanderätten, må ej, där inteckning är meddelad i tomträtten, sådan lösen eller ersättning utgifvas till tomträttshafvaren, utan varde beloppet nedsatt hos öfverexekutor, som har att kungöra det intecknings-

hafvarne och lagligen fördela beloppet. Menar inteckningshafvare, som ej fått sin fordran till fullo betäckt, att löseskillingen eller ersättningen icke blifvit bestämd i enlighet med aftalet, äge han med tomtägaren tvista om löseskillings eller ersättningens belopp.

10 §.

Vattenfall, som äges af kronan, må med eller utan utmål af kronan tillhörig mark för viss tid upplåtas under vattenfallsrätt.

Vill kronan upplåta sådan rätt, skall vid landtmäteriförrättning, som efter vederbörligt förordnande hålles, det område upplåtelsen afser noggrant angifvas, vattenfallet till sina gränser ofvan och nedan samt utmål, där sådant upplåtes, till storlek, läge och gränser, och varde i enlighet härmed området utstakadt och kartlagdt.

11 §.

Hvad här ofvan i 2—9 §§ är stadgadt angående tomträtt skall äga motsvarande tillämpning i fråga om vattenfallsrätt.

I handling, hvarigenom vattenfallsrätt upplåtes, skall det område upplåtelsen afser angifvas medelst hänvisning till protokoll och karta vid landtmäteriförrättning, som i 10 § sägs.

12 §.

Yppas, efter det vattenfallsrätt upplåtits, för nyttjanderättshafvaren behof af utvidgadt område, äge kronan, där det erforderliga området blifvit så angifvet, utstakadt och kartlagdt, som i 10 § sägs, att i den ordning, som för upplåtelse af vattenfallsrätt är föreskrifven, med nyttjanderättshafvaren sluta aftal, hvarigenom vattenfallsrätten utsträcker till att gälla sagda område.

Har aftal, som nu sagts, slutits, skall på ansökan af nyttjanderättshafvaren anteckning därom i rättens protokoll göras under enahanda villkor och i samma ordning, som för inskrifning af vattenfallsrätt stadgats. Är inteckning förut sökt eller meddelad i vattenfallsrätten, vare lag som i 7 § sägs.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912.

Förslag

till

Lag

om tillägg till lagen den 14 juni 1907 om inskrifning af tomträtt samt af fång till sådan rätt.

Häriigenom förordnas, att till lagen den 14 juni 1907 om inskrifning af tomträtt samt af fång till sådan rätt skall fogas en ny paragraf af nedan angifna lydelse och att i följd däraf lagens öfverskrift skall lyda som följer:

Lag om inskrifning af tomträtt och vattenfallsrätt samt af fång till sådan rätt.

17 §.

Hvad här ofvan i 1—3 samt 5—16 §§ är stadgadt angående tomträtt skall äga motsvarande tillämpning i fråga om vattenfallsrätt. Den, som söker inskrifning af sådan rätt, vare pliktig att vid påföljd, som i 4 § sägs, ingifva protokoll vid landtmäteriförrättning, hvar till upplåtelsehandlingen hänvisar, jämte styrkt kopia af den därvid upprättade karta.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912.

Förslag

till

Lag**om tillägg till lagen den 14 juni 1907 om inteckning i tomträtt.**

Häri genom förordnas, att till lagen den 14 juni 1907 om inteckning i tomträtt skall fogas en ny paragraf af nedan angifna lydelse och att i följd däraf lagens öfverskrift skall lyda som följer:

Lag om inteckning i tomträtt och vattenfallsrätt.

23 §.

Hvad här ofvan i denna lag är stadgadt om tomträtt skall äga motsvarande tillämpning i fråga om vattenfallsrätt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912.

Förslag

till

Lag

**om ändrad lydelse af 39 § i förordningen den 16 juni 1875 angående
inteckning i fast egendom.**

Härigenom förordnas, att 39 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom skall erhålla följande ändrade lydelse:

Den, som i skriftlig handling fått nyttjanderätt till fast egendom, må, till betryggande af nyttjanderättens bestånd efter ty här nedan sägs, erhålla inteckning därför vid den rätt, hvarunder egendomen lyder; dock att i fråga om tomträtt eller vattenfallsrätt gäller hvad angående inskrifning af sådan rätt är särskildt stadgadt.

Huru i visst fall inteckning ej må beviljas utan att upplåtarens hustru samtyckt till upplåtelsen, därom skils i giftermålsbalken.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 17 kap. 6 § handelsbalken.

Häri genom förordnas, att 17 kap. 6 § handelsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Den, som äger rätt till tionde, ränta eller annan sådan afgäld af fast egendom, njute ock företräde till betalning ur egendomen, i hvems hand den vara må, där ej afgälden stått inne längre än ett år efter förfallodagen. Samma förmånsrätt tillkomme ock jordägare, som åt annan upplåtit sin fasta egendom, i de denne tillhöriga lösören och byggnader, som å egendomen finnas, samt, där tomträtt eller vattenfallsrätt upplåtits, i den upplåtna rättigheten med hvad därtill hör, för arrende eller afgäld, som till jordägaren skall utgå, samt för jordägaren åliggande utskyld eller annan afgift, som bort af egendomens innehafvare gäldas, dock ej för fordran, som förfallit till betalning tidigare än ett år före utmätning eller början af konkurs, så ock för husröta eller vanhäfd, där sådan ersättning skall utgå. Har jordägare lämnat arrendator kreatur, redskap eller annat till egendomens bruk, njute jordägaren lika rätt för lega, som ej stått inne längre än nyss sagts, äfvensom för ersättning, där sådan bör utgå, för hvad sålunda blifvit arrendatorn lämnadt.

Därefter njute borgenär, som för sin fordran har in-teckning i tomträtt eller vattenfallsrätt, förmånsrätt i tomträ-tten eller vattenfallsrätten med hvad därtill hör; dock gälle ej förmånsrätt för ränta, som före utmätning eller början af konkurs är upplupen, för längre tid än tre år. Är tomträ-tten eller vattenfallsrätten in-tecknad för fleres fordringar, äge den företräde, som först sökt in-teckning; hafva flere sökt in-teckning samma dag, äge lika rätt. Är in-teckning för fordran vunnen på grund af medgifvande, som lämnats efter fordringens tillkomst, och varder den, som in-teckningen medgifvit, eller, där flere äro, som den medgifvit, någon af dem försatt i konkurs, som börjas inom en månad efter det in-teckningen söktes, vare in-teckningen utan verkan. Ej heller gälle in-teckning, som blifvit sökt samma dag konkurs börjats eller därefter.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 4 § i lagen den 24 maj 1895 angående hvad till fast egendom är att hänföra.

Häri genom förordnas, att 4 § i lagen den 24 maj 1895 angående hvad till fast egendom är att hänföra skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har någon efter särskildt stadgande eller på annan emot en hvar gällande grund äganderätt till byggnad eller annat, som, efter ty i 2 eller 3 § sägs, skulle till annans fasta egendom höra, då må det ej till den fasta egendomen räknas. Byggnad, stängsel eller annan för stadigvarande bruk afsedd anläggning å tomt, som besväras af inskrifven tomträtt, eller å område, som besväras af inskrifven vattenfallsrätt, må ej, ändå att byggnaden eller anläggningen tillhör ägaren af den fasta egendomen, hänföras till denna.

För grufdrift afsedd byggnad, stängsel, ledning eller annan anläggning, hvarom i 2 § är sagdt, må ej, ändå att den tillhör ägaren af den jord, hvarå grufvan är belägen, till den jord hänföras.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 90 § konkurslagen.

Häri genom förordnas, att 90 § konkurslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Borgenär, som för sin fordran har lös pant i handom eller inteckning i gäldenärens fasta gods eller i tomträtt eller vattenfallsrätt, där sådan rätt tillkommer gäldenären, eller i denne tillhörigt fartyg eller rätt till betalning ur fartyg, frakt eller gods i fartyg, som i 11 kap. sjölagen sägs, njute, där han fordringen i konkursen icke bevakat, ej rätt till betalning ur annan konkursboets egendom än den, som för fordringen sålunda häftar. Sådan borgenär vare ock pliktig, där det äskas, att, innan han betalning ur egendomen njuta må, sin fordran med den i 82 § föreskrifna borgenärsed fästa. Äskas sådan ed; förelägge rätten eller domaren, såsom i 86 § sägs, borgenären viss tid, från det han af föreläggandet erhållit del, att till rätten eller domaren ingifva bevis, att han föreskrifven ed aflagt: utsatte ock viss tid af högst en månad, inom hvilken den, som edgången yrkat, har att delgifvandet ombesörja och med bevis därom inkomma, vid den påföljd för underlåtenhet däraf, som i sistnämnda § stadgas. Ej må i detta fall föreläggandets införande i tidning såsom delgifning godkännas.

Försummar borgenären att inom den föreskrifna tiden med edgångsbevis inkomma eller laga förfall därför visa; då må egendomen, såsom annan konkursboets tillhörighet, af gode männen eller sysslomännen omhänder tagas, och utdelning därutur ske till andra borgenärer, som sina fordringar lagligen bevakat: fullgör han edgången innan sådan utdelning skett; vare vid sin rätt till betalning ur egendomen bibehållen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 14 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig
preskription och om årsstämming.

Häri genom förordnas, att 14 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming skall erhålla följande ändrade lydelse:

Är borgenärs fordran intecknad i fast egendom eller i tomträtt eller i vattenfallsrätt eller i fartyg, eller har han lös egendom såsom pant eller eljest under panträtt i handom; njute han ur den egendom, som sålunda häftar, betalning, ändå att han ej, efter årsstämming, sin fordran angifver. Om rätt till kvittning för genfordran vare ock lag som i 7 § sägs, ändå att den fordran ej blifvit efter årsstämming angifven.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 1 § i förordningen den 6 juni 1875 angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden.

Häri genom förordnas, att 1 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden skall erhålla följande ändrade lydelse:

Öfver följande ärenden skola vid underrätt föras särskilda protokoll, nämligen: ett öfver lagfarter med fång af fast egendom; ett öfver inteckningar i sådan egendom; ett öfver inskrifningar af tomträtt samt af fång till sådan rätt, inteckningar i tomträtt, inskrifningar af vattenfallsrätt samt af fång till sådan rätt så ock öfver inteckningar i vattenfallsrätt (tomträttsprotokoll); ett öfver äktenskapsförord; ett öfver förmyndares tillsättande och entledigande; samt ett öfver bouppteckningar, testamenten, som vid domstolen bevakas, morgongåfvobref och afhandlingar om lösöreköp. Uti lagfarts-, intecknings- och tomträttsprotokollen skall för hvarje ärende å brädden tecknas namnet på den egendom, ärendet rör, samt uti öfriga protokollen för ärende, som angår inregistrering af bouppteckning eller bevakning af testamente, den dödes namn och för annat ärende namnet å den person, ärendet rör.

Vid rådstufvurätt skall, utom de protokoll nu sagda äro, föras särskildt protokoll öfver förlagsinteckningar. I det protokoll skall för hvarje ärende å bredden tecknas förlagstagarens namn jämte uppgift om rörelsens beskaffenhet och orten, hvarest den drifves.

Hos Stockholms rådstufvurätt varde ock särskildt protokoll förddt öfver inteckningar i fartyg; och skall i det protokoll för hvarje ärende å brädden tecknas namnet å det fartyg, hvarom fråga är, samt det nummer, hvarunder fartyget blifvit i fartygsregistret infördt.

Har någotdera af de ärenden, nämnda äro, icke förevarit, varde det i protokollet anmärkt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1912.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 25 februari 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 grefve EHRENSVÄRD,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW.

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Petersson:

»Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition till 1908 års riksdag framställda förslag beslöt Riksdagen — med förklarande, att från och med år 1909 styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk skulle upphöra att fungera och att från och med samma år skulle inrättas en vattenfallsstyrelse — att under vattenfallsstyrelsens förvaltning skall ställas, omedelbart eller ock efter hand på grund af särskilda beslut af Kungl. Maj:t, åtskilliga kronan tillhöriga, mera betydande vattenfall jämte strandområden och andra fastigheter, som kunna finnas erforderliga för vattenfallens tillgodogörande. Den sålunda beslutade

vattenfallsstyrelsen har numera blifvit utsedd och trädt i verksamhet. I enlighet med Riksdagens därom fattade beslut och jämlikt den af Kungl. Maj:t för vattenfallsstyrelsen utfärdade instruktion har styrelsen till åliggande, bland annat, att, efter verkställda utredningar, hos Kungl. Maj:t göra framställningar om de under styrelsens förvaltning ställda vattenfallens disposition, i hvilket hänseende i främsta rummet ifrågakommer, huruvida visst vattenfall skall för kronans egen räkning byggas och begagnas eller ock upplätas till nyttjande af annan. Skall, enligt därom af Kungl. Maj:t meddeladt beslut, visst vattenfall disponeras på sistnämnda sätt, har vattenfallsstyrelsen att vidtaga närmare åtgärder för upplåtelsen i enlighet med vissa allmänna grunder för förvaltningen af kronans vattenfall. Såsom i ofvan omförmälda proposition angafs, förutsattes, att särskildt förslag till dylika grunder skulle utarbetas och proposition i ämnet föreläggas Riksdagen.

Sådan proposition torde komma att aflämnas till 1910 års riksdag. Förslag till kungörelse i ämnet har utarbetats af särskilda sakkunnige, utsedde af chefen för civildepartementet, och öfver detta förslag hafva kammarkollegium och domänstyrelsen afgifvit gemensamt underdånigt utlåtande.

I sin motivering af nämnda förslag hafva de sakkunnige erinrat, att det med skäl kunde ifrågasättas, huruvida staten i täflan med enskilda vattenkraftsägare, som vore beredda att åt industrien utbjuda vattenfall med full äganderätt, skulle kunna göra sina vattenfall inkomstbringande genom upplåtelse för industriellt ändamål, därest icke för upplåtelse af nyttjanderätt skapades annan form än den, som nu stode kronan till buds. Det måste nämligen fasthållas, att de anordningar, som erfordrades för åstadkommande af en större modern vattenkraftsanläggning, i regel vore synnerligen dyrbara och att följaktligen det vore af stor vikt för den, som ville utföra en dylik anläggning, att han kunde erhålla lån till betydande belopp. Naturligtvis skulle sådant blifva honom lättare, om han kunde lämna en långifvare panträtt i anläggningen med hvad därtill hör. Hade han på arrende mottagit vattenfallet och det utmål, som för anläggningen tagits i anspråk, vore han emellertid af gällande lagstiftning utesluten från möjligheten att till säkerhet för lån lämna vanlig in-teckning i anläggningen och de stora värden, som däri funnes nedlagda. Vid sådant förhållande torde det vara att förvänta, att industrien i många fall komme att finna det med sin fördel förenligt att hellre af enskilda med äganderätt förvärfva den vattenkraft, hvaraf den vore i behof, än att arrendera ett kronan tillhörigt vattenfall. Det hade därför för de sakkunnige framstått såsom en angelägenhet af stor betydelse,

att med lagstiftningen måtte kunna införlifvas en sådan ny form af nyttjanderätt till statens vattenfall, att för en blifvande nyttjanderätts-hafvare finansieringen af den anläggning han önskade utföra så mycket som möjligt underlättades. Genom lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom hade i den svenska rätten införts ett nytt rättsinstitut, tomträtt, hvarmed bland annat afsetts att åstadkomma den fördelen för innehafvaren af en dylik nyttjanderätt, att det ekonomiska värdet af upplåtelsen kunde af honom användas såsom underpant för fordran. De sålunda gifna stadgandena hade syntes de sakkunnige lämpligen kunna tjäna till förebild för de nya lagbestämmelser, som erfordrades, därest enahanda förmån, som i nämnda hänseende beredts tomträttshafvare, jämväl skulle kunna komma innehafvare af nyttjanderätt till statens vattenfall till godo.

Ett utkast till dylika lagbestämmelser har af de sakkunnige uppgjorts och bifogats förslaget till kungörelse angående grunder för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall. Detta utkast har för vidare åtgärd öfverlämnats till justitiedepartementet. Vid granskning af de däri innefattade bestämmelser har jag funnit mig kunna i hufvudsak biträda desamma.

Det lär kunna antagas, att under afsevärd tid framåt de staten tillhöriga vattenfallen icke skola kunna för kronans egen räkning finna användning i sådan omfattning, att icke kronan måste söka ekonomiskt tillgodogöra sig en stor del af dem genom upplåtelser till andra för bebyggande. Med säkerhet kommer det därför att blifva en af vattenfallsstyrelsens viktigaste uppgifter att i kronans och enskildas gemensamma intresse verka för att på nämnda sätt industrien tillföres erforderlig kraft från kronans vattenfall. Såsom redan vattenfallskommittén framhöll i sitt till Kungl. Maj:t den 17 mars 1903 afgifna betänkande, är det af stor vikt, att vattenfallen komma att upplåtas under villkor, som äro ägnade att göra just kronans vattenkraftstillgångar begärliga för industrien. De bestämmelser, som skola ligga till grund för vattenfallsstyrelsens befattning med och åtgöranden för dessa tillgångars disposition genom upplåtelser af nyttjanderätt, böra därför uppenbarligen vara sådana, att industrien icke finner med sitt intresse förenligt att uteslutande eller åtminstone företrädesvis uppsöka vattenkraft, som tillhör annan än kronan. Det gäller härvid framför allt att så ordna saken, att icke den omständigheten, att kronan erbjuder allenast nyttjanderätt under en mer eller mindre begränsad tidrymd, ställer kronan i en ogynnsam situation gent emot enskilda vattenfallsägare, som vore villiga att afstå äganderätten till sina vattenfall. Det är visser-

ligen så, att den gällande lagstiftningen angående upplåtande af nyttjanderätt till fast egendom för sådant ändamål, hvarom nu är fråga — hvilken lagstiftning innefattas hufvudsakligen i 2 kap. 43 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom — lämnar jordägaren ganska fria händer vid bestämmandet af det närmare innehållet i nyttjanderättsaftalet; och särskildt i fråga om kronan gäller, att denna, i olikhet med enskild fastighetsägare, icke är bunden af några inskränkande bestämmelser beträffande den tid, för hvilken dylikt nyttjanderättsaftal skall äga giltighet. Men hur ändamålsenligt nyttjanderättsaftalet än må inrättas, skall dock med den nu gällande lagstiftningen förvärf med äganderätt alltid äga det viktiga företräde framför upplåtelse af allenast nyttjanderätt, att för upplåning af erforderligt kapital fastighetskrediten — lån mot in-teckning i fast egendom — kan anlitas. Då man besinnar, att, som afsedt är, kronan kommer att — i allt fall under de första skedena af vattenfallsstyrelsens verksamhet — i regel upplåta vattenfallen omonterade och att följaktligen det i regel ankommer på nyttjanderättshafvaren själf att föranstalta om vattenfallets bebyggande, är det uppenbarligen icke en underordnad fråga, huruvida och i hvad mån nyttjanderättshafvaren skall för betäckande af de med vattenfallets bebyggande och verkets drifvande förenade, oftast synnerligen betydande kostnaderna kunna anlita äfven lånevägen. Med den nuvarande lagstiftningen skulle emellertid vattenkraftsanläggningen icke kunna af honom användas såsom underlag för en verklig realkredit. Nyttjanderätten såsom sådan kan icke blifva föremål för in-teckning; och då nyttjanderättshafvaren tillhöriga byggnader och andra anläggningar å det upplåtna området såsom belägna å annans grund enligt lag utgöra lös egendom, kunna icke heller byggnaderna och anläggningarna tjäna såsom säkerhet för realkredit. Någon annan kredit än den rent personliga, måhända stärkt genom förlagsin-teckning i sådan egendom, som enligt lag kan utgöra föromål för dylik in-teckning — hvartill emellertid icke lär vara att räkna byggnad å annans grund — skulle alltså icke stå nyttjanderättshafvaren till buds.

Det synes mig dock otvifvelaktigt, att det angifna syftet med statens vattenfallspolitik skulle i hög grad befordras, därest genom förändrade lagbestämmelser kunde beredas möjlighet för nyttjanderättshafvare, hvarom nu är fråga, att begagna den åt honom upplåtna egendomen med hvad därtill hör såsom underpant för fordran. En naturlig utväg att sålunda, oaktadt kronan behåller äganderätten till vattenfallet med därtill hörande markområde, ändock låta nyttjanderättshafvaren komma i åtnjutande af betingelserna för en verklig realkredit

har, såsom af förut nämnde sakkunnige framhållits, blifvit öppnad genom de med vår lagstiftning nyligen införlifvade rättsgrundsatser, på hvilka upplåtelse af s. k. tomträtt hvilat. Detta nya rättsinstitut har till hufvudsakligt syfte att för städer och andra kommuner samt kronan möjliggöra att till tomtmark upplåta nyttjanderätt af sådan särskild beskaffenhet, att, utan hinder däraf att själfva äganderätten fortfarande stannat hos samhällena eller kronan, byggnadsverksamhet må kunna äga rum, särskildt för beredande af egna hem åt mindre bemedlade. För vinnande af detta syfte har stadgats, att sedan i särskild ordning inskrifning meddelats till säkerhet för tomträttsbestånd, byggnad och annan stadigvarande anläggning, som finnes å tomten, skall anses såsom tillbehör till tomträtten, samt att i tomträtten tillika med hvad sålunda utgör tillbehör till densamma skall kunna meddelas inteckning till säkerhet för fordran.

Såsom nämndt, är jämväl kronan behörig att göra tomträttsupplåtelser. Lika litet som kommunerna kan emellertid kronan upplåta dylik nyttjanderätt till annat område än *tomt*, d. v. s. ett sådant inom fastställd plan för bebyggande (stadsplan) beläget område, som blifvit vid laga tomtindelning afskildt såsom själfständig fastighet. Såsom redan själfva namnet angifver, utgör tomträttsinstitutet — i olikhet med vissa dess förebilder i utländsk rätt, speciellt den tyska lagens »Erbbaurecht» — en med hänsyn till föremålet för den därmed afsedda nyttjanderättsupplåtelsen strängt begränsad typ af nyttjanderätt till fast egendom, ett förhållande, som naturligtvis måst inverka på den formella uppställningen och affattningen af de särskilda tomträtten rörande lagbudet. Vill man nu, såsom jag redan antydde, tillgodogöra sig den nya tomträttslagstiftningen för andra syftsmål än det, som uteslutande afsetts med denna, synes en dylik utvidgning icke lämpligen böra ske i den mera enkla formen, att lagbestämmelserna angående hvad som kan utgöra föremål för tomträtt underkastat sådana ändring, att jämväl andra områden än tomter — nämligen de nu ifrågavarande vattenfallen med eller utan utmål af mark — komme att få upplåtas med tomträtt. Detta sätt att gå till väga skulle innebära en rubbning af själfva grundvalen för tomträttslagstiftningen och i själfva verket betaga tomträttsinstitutet den specifika karaktär, som utmärker detsamma. Det låte sig väl också knappast göra att såsom beteckning för en sålunda utvidgad nyttjanderätt bibehålla benämningen tomträtt. Det torde därför vara riktigare att, med bibehållande af tomträttsinstitutet oförändradt, vid sidan af detta äfvensom de allmänna bestämmelserna angående upplåtelse på arrende af vattenfall, anordna en särskild lagstiftning,

hvilken, anslutande sig till och byggd på samma grunder som tomt-rättslagstiftningen, lämnar rum för upplåtelse af kronans vattenfall med enahanda rätt, som är utmärkande för tomträttsupplåtelseerna.

I lagen om nyttjanderätt till fast egendom har skillnaden mellan tomträtt och vanlig arrenderätt utmärkts i främsta rummet genom fastställande af den tid, för hvilken tomträtt må upplåtas. Å ena sidan är sålunda maximitiden för tomträttsupplåtelse satt till 100 år, och å andra sidan måste dylik upplåtelse alltid omfatta minst 26 år eller, med andra ord, alltid sträckas utöfver den i allmänhet för vanlig arrenderätt till tomter bestämda maximitiden af 25 år. Visserligen är ingen dylik maximitid i lag stadgad i fråga om upplåtelse från kronan af vanlig arrenderätt, men då jämte kronan åtskilliga samhällen, för hvilka nämnda maximitid ovillkorligen gäller, äro berättigade att göra tomträttsupplåtelser, har det ansetts lämpligt att icke med afseende å kronan göra något undantag i fråga om fastställandet af 26 år såsom minimitid för tomträttsupplåtelse. Då emellertid den nu ifrågakända särskilda nyttjanderätten till vattenfall icke är afsedd att kunna upplåtas till andra vattenfall än sådana, som tillhöra kronan, har det synt mig oegentligt att i ändamål att på ett karakteristiskt sätt utmärka nämnda säregna nyttjanderätt i förhållande till vanlig, af kronan upplåten arrenderätt, fastslå en viss minimitid — vare sig 26 år eller någon annan tidrymd — för beståndet af sådan vattenfallsupplåtelse, hvarom nu är fråga; och att af annan grund stadga en dylik minimitid torde lika litet som fastställandet af någon maximitid vara påkalladt. Den allmänna regeln angående rätt för kronan att vid aftal om upplåtelse af nyttjanderätt vara obunden af tidsbestämmelser synes äfven här böra upprätthållas; en annan sak är tydligtvis, att i den förut antydda författningen angående grunderna för förvaltningen af kronans vattenfall kan komma att — i likhet med hvad som i fråga om kronans jordbruksdomäner skett i grunderna för förvaltningen af dessa — meddelas särskilda bestämmelser angående den tid, för hvilken nyttjanderätt af ena eller andra slaget må upplåtas af vattenfallsstyrelsen. Då sålunda den egenartade nyttjanderätt, hvarom nu är fråga, måste i lagen karakteriseras på annat sätt än som skett i fråga om tomträtten, har det i sådant hänseende ansetts lämpligt att i stället redan vid själfva beskrifningen af förstnämnda nyttjanderätt såsom kännemärke för densamma angifva just den rättsverkan, som, enligt hvad förut erinrats, skulle utgöra den egentliga grunden till den nya lagstiftningen, eller att nyttjanderätten skall kunna in-tecknas för fordran. Af praktisk betydelse torde det helt visst ock vara att genom en särskild beteckning utmönstra denna nyttjanderätt från vanlig arrende-

rätt; och har i sådant hänseende benämningen »vattenfallsrätt» synts kunna användas såsom en lämplig parallell till beteckningen »tomträtt».

Det ligger i sakens natur, att för ett vattenfalls tillgodogörande såsom kraftkälla erfordras dispositionsrätt jämväl till större eller mindre strandområde att användas till dammfäste, plats för vattenkanaler eller tunnlar, för kraftstationer och annat dylikt. I den mån staten är i tillfälle att till nyttjande upplåta, förutom själfva vattenfallet, jämväl erforderligt utmål af mark, får det förutsättas, att i regel nyttjanderättsupplåtelsen kommer att omfatta äfven sådant utmål. Det är emellertid icke uteslutet, att kronan äger allenast själfva vattenfallet, och vidare kan det naturligtvis inträffa, att kronan såsom ägare allenast till ena stranden med därtill hörande del i vattenfallet icke kan upplåta nyttjanderätt till annat än denna del af vattenfallet jämte strandområde därtill. I sådana händelser som de nu nämnda är nyttjanderättshafvaren, där han ej själf är ägare af vatten och strand, hänvisad att genom uppgörelse med andra vederbörande förvärfva den nödiga dispositionsrätten till sådant, som kronan icke kan till honom upplåta. Därest fråga vore allenast om vanlig arrenderätt, skulle nu angifna förhållanden icke i detta sammanhang påkalla någon särskild uppmärksamhet. Dessa spela däremot en viss roll beträffande den ifrågasatta lagstiftningen om vattenfallsrätt. I likhet med tomträtten skulle enligt denna lagstiftning visserligen själfva nyttjanderätten — sådan denna gestaltar sig enligt de i nyttjanderättsaftalet närmare bestämda villkoren — utgöra det närmaste föremålet för den panträtt, som inteckning i vattenfallsrätten skulle medföra. Men den ekonomiska betydelsen af denna panträtt måste, likasom förhållandet är vid tomträtten, blifva i hög grad beroende af att panträtten tillika omfattar byggnader för vattenkraftens tillgodogörande; och vidare ökas naturligtvis panträttens värde i den mån densamma omfattar icke blott de egentliga s. k. vattenverksbyggnaderna — eller anordningar dels för vattnets dämning och ledande till och från kraftanläggningen såsom dammar, rännor, kanaler, tuber, tunnlar och turbinkammare, dels ock för flottningen och fiskens gång — utan äfven öfriga byggnader och anläggningar (transformatorstationer, ledningar, fabriks hus m. m.). Det är emellertid gifvet, att under pant-rätten icke kunna under några förhållanden innefattas andra byggnader än sådana, som finnas å det område i vatten eller mark, som utgör föremålet för den af kronan gjorda upplåtelsen. För den händelse upplåtelse sker af enbart vattenfall, komma emellertid de erforderliga byggnaderna att falla utom hvad sålunda upplåtits, om man undantager själfva dammbyggnaden med tillbehör, till den del denna med tillbehör

är uppförd i själfva vattenområdet. Häraf torde dock icke böra dragas den slutsatsen, att vattenfallsrätt icke skall kunna upplåtas i sådan händelse som den senast nämnda. Därest vattenverksbyggaren med äganderätt besitter det för vattenkraftens utnyttjande nödiga strandområdet, å bägge sidorna om fallet eller å endera, är han i tillfälle att såsom säkerhet för lån erbjuda vanliga fastighetsinteckningar, omfattande strandområdet med de därå uppförda byggnaderna. Det synes emellertid otvifvelaktigt, att från penninginrättningarnas sida skall kunna förväntas betydligt större intresse att finansiera ett företag af ifrågavarande beskaffenhet, om vattenverksbyggaren kan erbjuda dem panträtt jämväl i hans rätt till själfva kraftkällan. Den af vattenverksbyggaren själf ägda fastigheten med hvad därtill enligt lag hör får naturligtvis sitt egentliga värde i och genom nyttjanderätten till vattenfallet, likasom å andra sidan värdet af denna nyttjanderätt är i hög grad beroende af sambandet mellan nyttjanderätten och vattenverksbyggarens fastighet med hvad till denna hör. Men vid en tilläfsventyrs inträffande exekutiv realisation — hvilken måste sönderfalla i tvenne särskilda exekutiva förfaranden, det ena för fastigheten och det andra för nyttjanderätten till vattenfallet -- skulle långgifvaren, därest han hade allenast fastighetsinteckningar, icke utan vidare kunna göra anspråk på företrädesrätt till den köpeskilling, som vid realisationen betingas för nyttjanderätten. Har åter långgifvaren en på inteckning grundad panträtt jämväl i nyttjanderätten till vattenfallet, är det långgifvaren, som nämnda köpeskilling, i likhet med köpeskillingen för fastigheten, kommer till godo. Samma betraktelsesätt gör sig gällande för sådana händelser, då enligt nyttjanderättsaftalet kronan kan blifva skyldig att utgifva lösen för vattenverksbyggnader eller ersättning för mistning af nyttjanderätten såsom sådan. Det torde nämligen kunna förutsättas, att i de förut omnämnda grunderna för förvaltningen af kronans vattenfall kommer att inflyta bestämmelse därom, att kronan äger förbehålla sig rätt att redan efter vissa år återtaga dispositionsrätten öfver vattenfallet, med skyldighet i sådant fall för kronan att till nyttjanderättshafvaren utgifva icke blott lösen för vattenverksbyggnad, som är uppförd å det upplåtta vattenområdet, utan äfven ersättning för mistningen af nyttjanderätten. Att när dylik lösen eller ersättning skall utgå, den, som belånat fastighetsinteckningarna, icke skulle, i saknad af panträtt i nyttjanderätten med tillbehör, vara utan vidare berättigad att utbekomma löseskillingen eller ersättningsbeloppet, är emellertid tydligt.

För öfrigt, äfven om nyttjanderättshafvaren icke själf äger det för vattenfallets tillgodogörande erforderliga strandområdet utan fått detta

med vanlig arrenderätt åt sig upplåtet af enskild och således icke äger inteckna detsamma med därå uppförda byggnader, synes likväl denna omständighet icke i och för sig hindra, att nyttjanderättshafvaren kan få belånade inteckningar, meddelade i den af kronan upplåtna nyttjanderätten till vattenfallet; till följd af sambandet mellan dessa båda nyttjanderätter — hvilket kan framträda sålunda, att arrenderätten till fastigheten till sitt värde är uteslutande eller väsentligen beroende af att innehafvaren af densamma innehar jämväl nyttjanderätten till vattenfallet — kan sistnämnda nyttjanderätt besitta ett belåningsvärde, tillräckligt stort att medgifva lån till täckande af en afsevärd del af omkostnaderna för företaget i dess helhet. På nu anförda grunder har den omständigheten, att kronan upplåter allenast vattenfallet, ansetts icke böra utgöra hinder för att upplåtelsen sker med vattenfallsrätt.

Ännu mindre bör möjligheten till upplåtelse af vattenfallsrätt vara utesluten, därför att kronan icke är i tillfälle att till nyttjande upplåta *allt* det utmål af mark, som erfordras för de egentliga vattenverksbyggnaderna eller för öfriga byggnader och anläggningar. Med en dylik uteslutning skulle fördelarna af den nya lagstiftningen komma att undandragas nyttjanderättshafvaren i de ingalunda få fall, då kronan äger mark allenast å ena stranden jämte den därmed följande delen af vattenfallet.

I enlighet med hvad nu anförts torde i lagen böra såsom föremål för vattenfallsrätt angifvas *dels* vattenfall *och dels* vattenfall jämte utmål af mark. Med »vattenfall» afses här visserligen närmast sådana vattenområden, som af naturen själf danats till vattenfall, men intet hindrar, att föremålet för vattenfallsrätt — likasom för vanlig arrenderätt — kan utgöras af ett vattenbäcken, som uppkommit på det sätt, att genom en kanal eller en tunnel afledning af vatten skett från en högre liggande till en lägre belägen vattenbassäng. Sin största praktiska betydelse får detta med afseende å sådana vattendrag, där till följd af krökningar i vattendragets lopp viss del af vattendraget bildar en dylik högre liggande bassäng i förhållande till en annan del af samma vattendrag. För åskådliggörande häraf tillåter jag mig hänvisa till en såsom bilaga A närsluten, genom vattenfallsstyrelsens försorg upprättad skiss. I det å denna skiss med a-a-a betecknade naturliga vattendraget låter kronan bygga en damm (b-b) och träffar aftal med A. om rätt för denne att genom en konstgjord kanal (c-c)—byggd antingen af kronan eller af A. — i turbinhuset vid x intaga t. ex. 10 kbm. vatten i sekunden. När sedermera kronan af B. erhåller anbud om rätt för honom att uttaga t. ex. 20 kbm. i sekunden, ingår kronan aftal med B. om rätt för denne att

genom kanalen d-d i turbinhuset vid y intaga nämnda vattenkvantitet och företager, om så behöfves, för ändamålet erforderlig påbyggnad eller förändring af dammen. På samma sätt tillkommer kanalen e-e för intagande för C:s räkning vid z af t. ex. 30 kbm. Föremålen för de sålunda upplåtna, särskilda nyttjanderätterna blifva då de respektive vattenfallen c-c, d-d och e-e, hvartdera med tillhörande utmål af mark (x, y och z ensamt eller jämte ytterligare markområde), med rätt för A. B. och C. att gemensamt begagna kronans damm (b-b).

Sedan upplåtelse skett af vattenfallsrätt till ett visst vattenfall jämte utmål af mark, kan det inträffa, att för anläggningens utvidgande eller af annan anledning nyttjanderättshafvaren blir i behof af ytterligare utmål å kronan tillhörig mark, och likaså är det icke uteslutet, att, när enbart vattenfall redan upplåtits med vattenfallsrätt, kronan på grund af ändrade förhållanden kommer i tillfälle att upplåta jämväl erforderligt utmål af mark. Det synes icke lämpligt att i slik händelse kronan och nyttjanderättshafvaren skulle vara uteslutande hänvisade till att antingen tillita det vanliga arrendeaftalet eller med annullerande af det förut slutna vattenfallsrättsaftalet ingå ett nytt sådant, som omfattar jämväl det ifrågavarande utmålet; ett vanligt arrendeafstal skulle icke bereda nyttjanderättshafvaren tillfälle att begagna den genom det nya utmålet möjliggjorda utvidgningen af anläggningen till att utvidga jämväl sin på inteckning grundade kredit, och att ersätta det gamla aftalet med ett nytt innebär en onödigt betungande utväg, för hvars anlåtande för öfrigt lätt nog skulle kunna möta oöfverstigligen hinder. På grund häraf torde i nu angifna fall, ehuru hvad som skall upplåtas utgöres allenast af mark, upplåtelse med vattenfallsrätt böra i lagen medgifvas. Ett nödvändigt villkor härför synes dock vara, att saken så ordnas, att icke två skilda vattenfallsrätter uppkomma. Om man icke förebygger detta, kunna nämligen stora svårigheter och förvecklingar uppkomma. Det är, å ena sidan, klart, att med vattenfallsrätt och dess syfte icke vore förenligt att i aftalet utestänga nyttjanderättshafvaren från rätt att utan vattenfallsstyrelsens medgifvande öfverlåta vattenfallsrätten; ett förbud mot fri öfverlåtelse skulle helt visst lägga hinder i vägen för vattenfallsrättens belånande. Men å andra sidan är det påtagligt, att ett mycket oegentligt förhållande skulle inträda, om nyttjanderättshafvaren begagnade sin öfverlåtelse rätt sålunda, att han öfverlåte de båda särskilda vattenfallsrätterna till olika personer. Det låte visserligen måhända tänka sig, att hinder mot inteckningarnas belånande icke skulle möta af ett öfverlåtelseförbud i den modifierade formen att vattenfallsrätterna icke finge genom föryttring komma i olika händer, men om

också härigenom möjligheten af *frivillig* öfverlåtelse till olika personer blefve utesluten, skulle i allt fall — och detta torde icke vara det minst viktiga — i händelse af exekutiv försäljning, vare sig af den ena vattenfallsrätten eller af båda, det knappast vara möjligt att under alla omständigheter upprätthålla grundsatsen om rättigheternas bibehållande i en hand. Vid nu angifna förhållanden synes mig, därest man skall medgifva upplåtelse med vattenfallsrätt af enbart utmål, det rätta vara att i själfva lagen anordna denna upplåtelse såsom ett tilläggsaftal, hvarigenom den ursprungliga vattenfallsrätten allenast utsträckes till att omfatta äfven det markområde, som efter dennas upplåtande blifvit behöfligt. Saken bör, med andra ord, ställas så, att oansedt områdets utvidgning, själfva vattenfallsrätten fortfarande kommer att blifva densamma som förut. Detta syfte lär emellertid icke kunna vinnas utan att man tillika genom särskilda lagbestämmelser sörjer för att de in-teckningar, som tilläfsventyrs förut meddelats i vattenfallsrätten i dess ursprungliga omfattning, utan vidare komma att i stället hvila å vattenfallsrätten sådan denna blifvit genom tilläggsaftalet bestämd. För de sålunda nödvändiga bestämmelserna anhåller jag att få redogöra först längre fram, sedan jag lämnat en framställning — utöfver hvad redan anförts — af det sätt, på hvilket jag tänkt mig det nya institutet i allmänhet böra anordnas.

Det torde knappast behöfva påpekas, att under »utmål» faller icke blott markområde, som skall användas för själfva vattenkraftsanläggningen i vidsträckt mening. Efter omständigheterna kan sålunda utmålet komma att omfatta jämväl plats för transformatorstation, ledningar och dylikt, fabriks-hus samt bostäder åt tjänstemän och andra — och detta oberoende af huruvida dessa byggnader äro förlagda i omedelbar närhet af kraftanläggningen eller icke —, och komma i sådant fall naturligtvis äfven dylika byggnader att omfattas af den genom in-teckning i vattenfallsrätten vunna panträtten.

Det lider intet tvifvel att, innan vattenfallsrätt bör få upplåtas, föremålet för upplåtelsen måste vara så noggrant som möjligt bestämdt och begränsadt mot annan — kronan eller enskild tillhörig — egendom, så att ingen osäkerhet må förefinnas angående områdets belägenhet och omfattning. I detta hänseende torde det vara nödigt att utsträcka fordringarna utöfver hvad enligt lag gäller i fråga om jordafsöndring och sålunda alltid kräfva en särskild landtmäteriförrättning för afskiljande af det område i vatten eller mark, hvarom fråga är. Hvad själfva vattenfallet beträffar, böra härvid dess gränser ofvan och nedan bestämmas och å marken utstakas. Detta är gifvetvis alltid tillräckligt, när upp-

låtelsen afser vattenfallet i dess helhet. Men äfven när kronan äger endast den ena stranden med därtill hörande del af vattenfallet och således vattenfallet allenast till denna del är föremål för upplåtelsen, är en dylik gränsbestämning till fyllest, alldenstund gränsen mellan kronans område i vattnet (= den kronan tillhöriga delen af grunden i vattendraget) och det motsidan tillhöriga området i vattnet i allmänhet är att bestämma omedelbart enligt de i 12 kap. 4 § jordabalken gifna reglerna. Huruvida med innehafvet af kronans i enlighet med nämnda regler bestämda område i vattnet följer större eller mindre lott i den uti vattenfallet i dess helhet framrinnande vattenmängden än som tillkommer innehafvaren af den motliggande strandfastigheten, eller om tilläfventyrs de båda strandfastigheterna hafva lika lott i vattnet, är en fråga för sig, som uppenbarligen icke är af någon betydelse för individualiseringen af den ifrågavarande upplåtelsens föremål. Men om man uppställer det nu angifna villkoret för upplåtelse af vattenfallsrätt, är det å andra sidan klart, att dylik upplåtelse är utesluten för de händelser, då kronan t. ex. såsom delägare i ett vid skifte såsom samfällighet afsatt vattenområde eller på annan grund är ägare af allenast en s. k. ideell andel i vattenfallet; men det synes också vara i sin ordning att icke medgifva, att till en dylik ideell andel må upplåtas nyttjanderätt af beskaffenhet att kunna intecknas för fordran. Hvad åter utmålet beträffar, bör detta vid landtmäteriförrättningen till storlek, läge och gränser noga bestämmas och utstakas.

Utmålet bör naturligtvis vid förrättningen kartläggas. Å kartan bör äfven det upplåtna vattendraget angifvas. Jämväl när fråga är allenast om en till kronans strand hörande del af vattenområdet torde, med hänsyn till hvad ofvan nämnts, vid sagda angifvande icke, såvidt angår själfva vattendraget, i allmänhet böra ifrågakomma annat än att gränserna ofvan och nedan för det upplåtna vattenområdet å kartan utmärkas. Någon gränslinje i vattendragets längdriktning bör sålunda icke å kartan utmärkas i annat fall än då där finnes en lagligen fastställd eller eljes behörigen bestämd rågång. I själfva upplåtelsehandlingen bör det upplåtna områdets individualisering komma till särskildt uttryck därigenom, att den af landtmätaren upprättade kartan lägges till grund för den närmare beskrifning af området, som i enlighet med handlingarna rörande landtmäteriförrättningen skall göras i upplåtelsehandlingen.

Hvad i öfrigt erfordras af lagbestämmelser inskränker sig väsentligen till stadganden, genom hvilka hvad som gäller angående tomträtt utsträcker till att äga motsvarande tillämpning i fråga om vattenfalls-

rätt. Härutinnan torde allenast följande behöfva särskildt bemärkas. Då enligt 4 kap. 4 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom såsom tillbehör till tomträtt skall hänföras byggnad, stängsel eller annan för stadigvarande bruk afsedd anläggning, som finnes å det genom tomt-rättsaftalet upplåtna området (tomten), kommer alltså att såsom tillbehör till vattenfallsrätten hänföras enahanda egendom, som finnes å det genom vattenfallsrättsaftalet upplåtna området, vare sig detta utgöres af enbart vattenfall eller af vattenfall jämte utmål af mark. Lika litet som det ansetts nödigt att i tomträttslagstiftningen upptaga någon föreskrift angående skyldighet för upplåtaren af tomträtt att, när tomträttsaftalet upphör att gälla, gälda lösen för byggnader eller annat, som finnes å tomten, lika litet har dylik föreskrift i den tilltänkta lagen synt påkallad i fråga om vattenfallsrätten. Frågan, om och i hvad mån kronan skall gälda dylik lösen, är så viktig, att den med nödvändighet måste komma att afgöras vid hvarje särskild upplåtelse. Men fastställandet af de grunder, som härvid skola lända till efterrättelse, torde desto mindre böra ske i själfva lagen, som helt visst bestämmelser angående lösen måste lämnas jämväl med hänsyn till sådana händelser, då vattenfall med eller utan utmål upplåtes på vanligt arrende. Föreskrifter i nämnda syfte torde därför komma att inflyta i den särskilda författningen angående grunderna för förvaltningen af kronans vattenfall. Däremot erfordras i den tilltänkta lagen på samma sätt, som skett i tomträttslagstiftningen, stadgande i syfte att trygga inteckningshafvares företrädesrätt till lösen, där sådan skall utgå. Emellertid läser i detta hänseende icke vara tillräckligt att allenast hänvisa till hvad i 4 kap. 8 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom stadgas i fråga om tomträtt. På sätt förut erinrats, kan nämligen kronan blifva skyldig icke blott att gälda lösen för byggnader och annat, som finnes å vattenfallslägenheten, utan äfven att utgifva ersättning för mistning af själfva nyttjanderätten; då tydligtvis jämväl dylik ersättning bör komma inteckningshafvare till godo, har i förevarande lagförslag måst upptagas en särskild lagbestämmelse, som svarar emot den i 4 kap. 8 § allmänna nyttjanderättslagen upptagna, men som har vidsträcktare innebörd än denna.

Enligt det nu föreliggande förslaget skulle det särskilda, för tomträtt gällande inskrifningsväsendet — reglerna angående inskrifning af tomträtt, inskrifning af fång, hvarigenom tomträtt öfvergår från en till annan, samt inteckning i tomträtt — komma att äga motsvarande tillämpning i fråga om vattenfallsrätt. Då denna rätt och tomträtten skola utgöra skilda rättsinstitut, kunde det måhända synas mindre

egentligt, att det protokoll, som skall föras i inskrifningsärenden angående tomträtt — det s. k. tomträttsprotokollet — samt de på detta protokoll grundade tomträttsböckerna skola användas äfven i inskrifningsärenden angående vattenfallsrätt. Härigenom vinnes emellertid den praktiska fördelen, att man undviker att belasta underrätterna med skyldighet att föra alltför många protokoll och böcker i inskrifningsärenden rörande fast egendom. Vid sådant förhållande har det funnits icke böra möta hinder att låta nämnda protokoll och böcker vara gemensamma för tomträttsärenden och nu ifrågavarande inskrifningsärenden.

På grund af stadgandet i 4 § lagen om inskrifning af tomträtt och af fång till sådan rätt blefve innehafvaren af vattenfallsrätten skyldig att vid ansökan om inskrifning af denna visa det upplåtna områdets läge och gränser; med afseende härå har det synts nödigt att tillförbinda sökanden att till rätten ingifva behörigen styrkt kopia af den öfver området upprättade kartan, hvilken handling sålunda skulle komma att motsvara den vid ärende angående inskrifning af tomträtt erforderliga tomtkartan (designation). Att nämnda kartekopia bör stanna hos rätten att i dess arkiv förvaras, är påtagligt; föreskrift härom torde emellertid böra meddelas i administrativ ordning. I detta sammanhang tillåter jag mig ytterligare erinra, hurusom de föreskrifter, hvilka äro meddelade i kungörelsen den 29 november 1907 angående tomträttsböckers inrättande och förande icke äro ägnade att i allo utan vidare tillämpas i fråga om inskrifningsärenden angående vattenfallsrätt. Under förutsättning att den nu ifrågaställda lagstiftningen kommer till stånd anhåller jag att framdeles få underställa Kungl. Maj:t förslag till de jämkningar i nämnda kungörelse, som må finnas behöfliga.

Jag anhåller att nu få återkomma till den förut berörda frågan om tilläggsaftal i syfte att få området för en redan upplåten vattenfallsrätt utvidgadt genom upplåtelse af utmål. Att för ett dylikt supplerande aftal måste i fråga om områdets individualisering äfvensom formen för aftalets slutande och afhandlingens innehåll gälla alldeles samma regler som för själfva vattenfallsrättsaftalet, är påtagligt och har i förslaget uttryckligen stadgats; däremot har särskild bestämmelse angående tiden för tilläggsaftalets giltighet icke erfordrats, då den omständigheten, att aftalet åsyftar allenast en utsträckning af vattenfallsrätten, gifvetvis innebär, att denna skall i sin nya utsträckning gälla tills den ursprungligen aftalade tiden gått till ända. Därest tilläggsaftalet slutes innan inskrifning af vattenfallsrätten ägt rum och således innan inteckning kan hafva meddelats i vattenfallsrätten, är det tydligt, att inskrifning eller inteckning, som efter tilläggsaftalet

meddelas, utan vidare kommer att hänföra sig till vattenfallsrätten i dess nya omfattning. Skulle åter inskrifning af vattenfallsrätten redan hafva meddelats, är det lika tydligt, att särskild åtgärd uti inskrifningshänseende måste vidtagas med anledning af tilläggsaftalet, därest detta skall få rättslig betydelse för annan än kontrahenterna själfva. Denna åtgärd har synts böra bestå däri, att rörande det förändrade förhållandet göres anteckning till rättens protokoll; förslaget har i detta hänseende tagit till förebild det i 4 kap. 7 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom införda och — till följd af bestämmelserna i 4 § af nu föreliggande förslag — jämväl å vattenfallsrätt tillämpliga stadgandet beträffande ändring eller tillägg af annat slag än nu ifrågavarande tilläggsaftal. Då emellertid detta afser, att vattenfallsrätten hädanefter skall hänföra sig delvis till ett alldeles nytt område, läser häraf med nödvändighet påkallas en föreskrift därom, att för rätt att få tilläggsaftalet antecknad till protokollet skola gälla alldeles samma villkor och ordning som stadgats för rätt till inskrifning af vattenfallsrätt. Härförutom är, för den händelse vattenfallsrätten är intecknad, ytterligare att iakttaga, att inteckningshafvaren skall hafva lämnat sitt samtycke till vattenfallsrättens utvidgning; äfven om denna i regeln får antagas blifva till fördel för inteckningshafvaren, kan denne dock hafva en annan mening härom, särdeles i sådana fall då, såsom väl kommer att höra till vanligheten, i sammanhang med tilläggsaftalet afgälden för vattenfallsrätten höjes. Därför har — i öfverensstämmelse med hvad som skett i 4 kap. 7 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom, jämförd med 5 § i förevarande förslag — i detta stadgats, att anteckning om utvidgningen ej må ske, med mindre inteckningen uppvisas för rätten i och för dess förseende med bevis om det ändrade förhållandet. Sker sålunda i rättens protokoll anteckning om vattenfallsrättens utsträckning, innebär detta, att vattenfallsrätten därefter är inskrifven i sin nya omfattning. Detta har först och främst den verkan, att byggnad eller annan för stadigvarande bruk afsedd anläggning å det tillagda området kommer, i likhet med byggnad å det gamla området, att såsom tillhör hänföras till vattenfallsrätten. Men vidare kommer inteckning, som före anteckningen meddelats i vattenfallsrätten, att gälla i den utsträckta vattenfallsrätten såsom hade inteckningen från början fastställts i denna; en särskild lagbestämmelse i syfte att fastslå detta förhållande läser icke vara erforderlig, lika litet som en uttrycklig bestämmelse därom, att en före anteckningen gjord men hvilande förklarad ansökan om inteckning skall, efter det anteckning skett, fastställas i vattenfallsrätten i dess utsträckta omfattning.

Af de ifrågasatta bestämmelserna angående vattenfallsrätt torde påkallas tillägg eller ändring i vissa gällande författningar af civillags natur, hvilka i ett eller annat afseende beröra tomträten och därför, till följd af vattenfallsrättens likställande med tomträten, icke lära kunna nu lämnas obeaktade. Då jag nu anhåller att få för Kungl. Maj:t anmäla jämväl dessa ärenden, torde jag icke behöfva redogöra för innebörden af ifrågavarande tilläggs- eller ändringsförslag i vidare mån än såvidt angår ett såsom nödigt ansedt tillägg till 2 kap. 43 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom. Såsom jag redan förut haft anledning erinra, äro de bestämmelser i sagda kapitel, som äga tillämpning å vanlig upplåtelse af nyttjanderätt till vattenfall med eller utan utmål, innefattade i nämnda lagrum, hvilket afser upplåtelse i allmänhet af fast egendom på arrende för annat ändamål än jordbruk. Dessa bestämmelser skulle däremot icke beträffande de ifrågasatta upplåtelseerna af vattenfallsrätt lända till efterrättelse i vidare mån än såvidt upplåtelsehandlingen innehåller hänvisning till samma bestämmelser; upplåtelse af vattenfallsrätt skulle uteslutande regleras af den nya lagstiftningen jämte innehållet uti de i enlighet med denna upprättade aftalen. På samma sätt förhåller det sig med lagbestämmelserna angående tomt-rätt, å ena sidan, och de i 2 kap. 43 § af nyss omförmälda lag upptagna rättsreglerna, å andra sidan. Men under det att detta förhållande på grund af uppställningen af sagda lag — däri reglerna angående tomträtt ingå såsom ett särskildt kapitel — icke behöft särskildt angifvas, har däremot, då de ifrågasatta bestämmelserna angående vattenfallsrätt utgöra föremålet för en speciallagstiftning vid sidan af den allmänna nyttjanderättslagen, genom tillägg till berörda lagrum synts böra utmärkas, att detta icke i och för sig är att tillämpa i fråga om vattenfallsrätt.»

Föredragande departementschefen uppläste härefter ifrågavarande lagförslag, af den lydelse bilaga B vid detta protokoll utvisar, nämligen förslag till

- 1) *Lag om vattenfallsrätt;*
- 2) *Lag om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § och 2 kap. 43 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom;*
- 3) *Lag om ändrad lydelse af 39 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom;*
- 4) *Lag, innefattande tillägg till 17 kap. 6 § handelsbalken;*
- 5) *Lag om ändrad lydelse af 4 § i lagen den 24 maj 1895 angående hvad till fast egendom är att hänföra;*
- 6) *Lag om ändrad lydelse af 90 § konkurslagen;*

7) *Lag om ändrad lydelse af 14 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming; och*

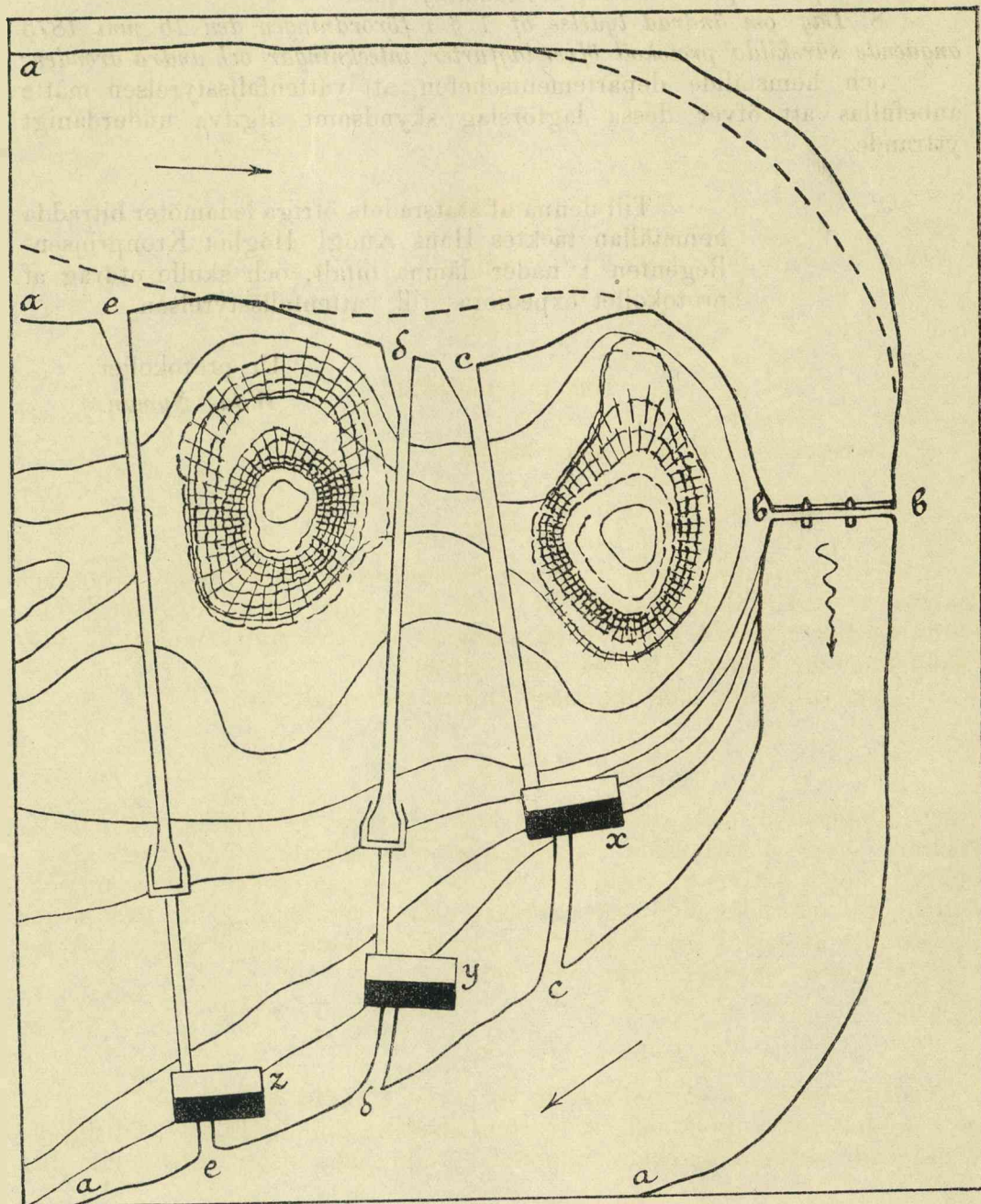
8) *Lag om ändrad lydelse af 1 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll öfver lagfarter, in-teckningar och andra ärenden;*

och hemställde departementschefen, att vattenfallsstyrelsen måtte anbefallas att öfver dessa lagförslag skyndsamt afgifva underdånigt yttrande.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i nåder lämna bifall; och skulle utdrag af protokollet expedieras till vattenfallsstyrelsen.

Ur protokollet

Witus Nyman.

Bilaga B.

Förslag

till

Lag

om vattenfallsrätt.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Till vattenfall, som äges af kronan, så ock till dylikt vattenfall jämte kronan tillhörigt utmål af mark må, under de villkor och i den ordning här nedan i 2 och 3 §§ stadgas, upplåtas nyttjanderätt af beskaffenhet att kunna in-tecknas för fordran.

Nyttjanderätt, som nu sagts, kallas vattenfallsrätt.

2 §.

Upplåtelse af vattenfallsrätt må ej ske, med mindre af landtmätare efter vederbörligt förordnande det område, upplåtelsen afser, blifvit noga bestämdt, vattenfall till sina gränser ofvan och nedan och utmål till storlek, läge och gränser, samt utstakning af gränserna verkstälts så ock karta upprättats med angifvande, såvidt angår vattenfall, af dettas gränser ofvan och nedan.

3 §.

Upplåtelse af vattenfallsrätt skall ske för viss tid.

Aftal om upplåtelse af vattenfallsrätt skall upprättas skriftligen och med vittnen; skolande upplåtelsehandlingen, under hänvisning till

karta, som i 2 § omförmäles, innehålla så noggrann beskrifning å hvad som upplåtes, att någon osäkerhet i afseende å området läge och gränser samt storleken af utmål, där sådant upplåtes, ej kan uppstå, samt uttryckligen angifva, att upplåtelsen afser vattenfallsrätt.

Öfverlåtes vattenfallsrätt, skall ock aftalet därom upprättas skriftligen och med vittnen.

4 §.

Hvad i 4 kap. 3—7 samt 9 §§ i lagen om nyttjanderätt till fast egendom är stadgadt angående tomträtt skall äga motsvarande tillämpning i fråga om vattenfallsrätt.

5 §.

Är, då område, hvartill upplåtits vattenfallsrätt, återgår till kronan, denna enligt upplåtelsehandlingen pliktig att gälda lösen för byggnad eller annat, som finnes å området, eller att utgifva ersättning för mistning af nyttjanderätten, må ej, där in-teckning är meddelad i vattenfallsrätten, sådan lösen eller ersättning utgifvas till nyttjanderättshafvaren, utan varde beloppet nedsatt hos öfverexekutor, som har att kungöra det in-teckningshafvarna och lagligen fördela beloppet. Menar in-teckningshafvare, som ej fått sin fordran till fullo betäckt, att löseskillingen eller ersättningen icke blifvit bestämd i enlighet med aftalet, äge han med kronan tvista om löseskillingens eller ersättningens belopp.

6 §.

I fråga om inskrifning af vattenfallsrätt, om inskrifning af fång till sådan rätt samt om in-teckning i vattenfallsrätt skall hvad i lag är beträffande tomträtt stadgadt i fråga om inskrifning och in-teckning äga motsvarande tillämpning; skolande, när ansökan göres om inskrifning af vattenfallsrätt, sökanden vid den i 4 § i lagen om inskrifning af tomträtt samt af fång till sådan rätt stadgade påföljd till rätten ingifva vederbörligen styrkt kopia af karta, som här ofvan i 2 § omförmäles.

7 §.

Har vattenfallsrätt upplåtits, och yppas därefter för nyttjanderättshafvaren behof af utmål eller, där upplåtelsen omfattade äfven utmål,

behof af ytterligare sådant, äge kronan, där det erforderliga området blifvit så bestämmt, utstakadt och kartlagdt, som i 2 § sägs, att i den ordning, som för upplåtelse af vattenfallsrätt föreskrifves i 3 § andra stycket, med nyttjanderättshafvaren sluta aftal, hvarigenom vattenfallsrätten utsträcker till att gälla sagda område.

Har aftal, som nu sagts, slutits, må på ansökan af nyttjanderättshafvaren anteckning därom i rättens protokoll göras under enahanda villkor och i samma ordning, som för inskrifning af vattenfallsrätt stadgats. Är inteckning förut sökt eller meddelad i vattenfallsrätten, må dock dylik anteckning ej ske, med mindre inteckningshandlingen uppvisas för rätten, och varde bevis därom handlingen åtecknadt.

Denna lag skall träda i kraft den 19 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § och 2 kap. 43 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom.

Härigenom förordnas, att 1 kap. 2 § och 2 kap. 43 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 KAP.

2 §.

Till säkerhet för beståndet af nyttjanderätt äge den, till hvilken rättigheten upplåtits, erhålla inteckning eller, där fråga är om tomträtt eller om vattenfallsrätt, inskrifning under de villkor och i den ordning, särskildt är stadgadt.

2 KAP.

43 §.

Upplåtes jord på arrende för annat ändamål än jordbruk, skola å sådan upplåtelse stadgandena i 1 och 4 §§, 5 § första stycket, 6—9, 18, 22, 25 och 26 §§, 27 § första stycket, 28—34, 36—41 §§ samt 42 § första stycket äga motsvarande tillämpning; dock att hvad 33 § stadgar angående rätt för jordägaren att uppsäga aftalet ej skall tillämpas efter det arrendatorn tillträd fastigheten, ej heller innan tillträde skett, där arrendatorn på anfordran inom utgången af nästa dag för aftalets fullgörande ställer säkerhet, med hvilken jordägaren skäligen kan nöjas.

Är ej arrendetiden bestämd, skall aftalet upphöra att gälla efter det uppsägning å någondera sidan skett.

Ej må genom förbehåll i aftalet stadgas inskränkning i arrendatorns rätt att vid öfverlåtelse af fastigheten kvarsitta, ej heller för arrende-rättens förverkande stadgas annan grund än 36 och 37 §§ bestämma; har sådant förbehåll skett, vare det utan verkan.

Angående upplåtelse af vattenfallsrätt är särskildt stadgadt.

Denna lag skall träda i kraft den 19 .

Förslag

till

L a g

**om ändrad lydelse af 39 § i förordningen den 16 juni 1875 angående
inteckning i fast egendom.**

Härigenom förordnas, att 39 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom skall erhålla följande ändrade lydelse:

Den, som i skriftlig handling fått nyttjanderätt till fast egendom, må, till betryggande af nyttjanderättens bestånd efter ty här nedan sägs, erhålla inteckning därför vid den rätt, hvarunder egendomen lyder;

dock att i fråga om tomträtt eller vattenfallsrätt gäller hvad angående inskrifning af sådan rätt är särskildt stadgadt.

Huru i visst fall inteckning ej må beviljas utan att upplåtarens hustru samtyckt till upplåtelsen, därom skils i giftermålsbalken.

Denna lag skall träda i kraft den 19 .

Förslag

till

Lag,

innefattande tillägg till 17 kap. 6 § handelsbalken.

Häri genom förordnas som följer:

Hvad i 17 kap. 6 § handelsbalken stadgas angående jordägares och inteckningshafvares förmånsrätt i tomträtt med hvad därtill hör skall äga motsvarande tillämpning i fråga om vattenfallsrätt med hvad därtill hör.

Denna lag skall träda i kraft den 19 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 4 § i lagen den 24 maj 1895 angående hvad till fast egendom är att hänföra.

Häri genom förordnas, att 4 § i lagen den 24 maj 1895 angående hvad till fast egendom är att hänföra skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har någon efter särskildt stadgande eller på annan emot en hvar gällande grund äganderätt till byggnad eller annat, som, efter ty i 2 eller 3 § sägs, skulle till annans fasta egendom höra, då må det ej till den fasta egendomen räknas. Byggnad, stängsel eller annan för stadigvarande bruk afsedd anläggning å tomt, som besväras af inskrifven tomträtt eller å område, som besväras af inskrifven vattenfallsrätt, må ej, ändå att byggnaden eller anläggningen tillhör ägaren af den fasta egendomen, hänföras till denna.

För grufvdrift afsedd byggnad, stängsel, ledning eller annan anläggning, hvarom i 2 § är sagdt, må ej, ändå att den tillhör ägaren af den jord, hvarå grufvan är belägen, till den jord hänföras.

Denna lag skall träda i kraft den

19 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 90 § konkurslagen.

Härigenom förordnas att 90 § konkurslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Borgenär, som för sin fordran har lös paut i handom eller inteckning i gäldenärens fasta gods eller i tomträtt eller vattenfallsrätt, där sådan rätt tillkommer gäldenären, eller i denne tillhörigt fartyg eller rätt till betalning ur fartyg, frakt eller gods i fartyg, som i 11 kap. sjölagen sägs, njute, där han fordringen i konkursen icke bevakat, ej rätt till betalning ur annan konkursboets egendom än den, som för fordringen sålunda häftar. Sådan borgenär vare ock pliktig, där det äskas, att, innan han betalning ur egendomen njuta må, sin fordran med den i 82 § föreskrifna borgenärsed fästa. Äskas sådan ed; förelägge rätten eller domaren, såsom i 86 § sägs, borgenären viss tid, från det han af föreläggandet erhållit del, att till rätten eller domaren

ingifva bevis, att han föreskrifven ed aflagt: utsätte ock viss tid af högst en månad, inom hvilken den, som edgången yrkat, har att delgifvandet ombesörja och med bevis därom inkomma, vid den påföljd för underlåtenhet däraf, som i sistnämnda § stadgas. Ej må i detta fall föreläggandets införande i tidning såsom delgifning godkännas.

Försummar borgenären att inom den föreskrifna tiden med edgångsbevis inkomma eller laga förfall därför visa; då må egendomen, såsom annan konkursboets tillhörighet, af gode männen eller sysslomännen omhänder tagas, och utdelning därutur ske till andra borgenärer, som sina fordringar lagligen bevakat: fullgör han edgången innan sådan utdelning skett; vare vid sin rätt till betalning ur egendomen bibehållen.

Denna lag skall träda i kraft den

19 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 14 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming.

Härigenom förordnas, att 14 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming skall erhålla följande ändrade lydelse:

Är borgenärs fordran intecknad i fast egendom eller i tomträtt eller i vattenfallsrätt eller i fartyg, eller har han lös egendom såsom pant eller eljest under panträtt i handom; njute han ur den egendom, som sålunda häftar, betalning, ändå att han ej, efter årsstämming, sin fordran angifver. Om rätt till kvittning för genfordran vare ock lag som i 7 § sägs, ändå att den fordran ej blifvit efter årsstämming angifven.

Denna lag skall träda i kraft den

19 .

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse af 1 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden.

Häri genom förordnas, att 1 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden skall erhålla följande ändrade lydelse:

Öfver följande ärenden skola vid underrätt föras särskilda protokoll, nämligen: ett öfver lagfarter med fång af fast egendom; ett öfver inteckningar i sådan egendom; ett öfver inskrifningar af tomträtt samt af fång till sådan rätt, inteckningar i tomträtt, inskrifningar af vattenfallsrätt samt af fång till sådan rätt så ock öfver inteckningar i vattenfallsrätt (tomträttsprotokollet); ett öfver äktenskapsförord; ett öfver förmyndares tillsättande och entledigande, samt ett öfver bouppteckningar, testamenten, som vid domstolen bevakas, morgongåfvobref och afhandlingar om lösöreköp. Uti lagfarts-, intecknings- och tomträttsprotokollen skall för hvarje ärende å brädden tecknas namnet på den egendom, ärendet rör, samt uti öfriga protokollen för ärende, som angår inregistrering af bouppteckning eller bevakning af testamente, den dödes namn och för annat ärende namnet å den person, ärendet rör.

Vid rådstufvurätt skall, utom de protokoll nu sagda äro, föras särskildt protokoll öfver förlagsinteckningar. I det protokoll skall för hvarje ärende å brädden tecknas förlagstagarens namn jämte uppgift om rörelsens beskaffenhet och orten, hvarest den drifves.

Hos Stockholms rådstufvurätt varde ock särskildt protokoll fördt öfver inteckningar i fartyg; och skall i det protokoll för hvarje ärende å brädden tecknas namnet å det fartyg, hvarom fråga är, samt det nummer, hvarunder fartyget blifvit i fartygsregistret infördt.

Har någotdera af de ärenden, nämnda äro, icke förevarit, varde det i protokollet anmärkt.

Denna lag skall träda i kraft den

19 .

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 maj 1910.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 greve EHRENSVÄRD,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 VON SYDOW.

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet anmälde chefen för justitiedepartementet, statsrådet Petersson, ånyo frågan om lagstiftning angående vattenfallsrätt.

Sedan förslag blifvit uppgjorda till

- 1) lag om vattenfallsrätt;
- 2) lag om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § och 2 kap. 43 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom;
- 3) lag om ändrad lydelse af 39 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom;
- 4) lag, innefattande tillägg till 17 kap. 6 § handelsbalken;
- 5) lag om ändrad lydelse af 4 § i lagen den 24 maj 1895 angående hvad till fast egendom är att hänföra;
- 6) lag om ändrad lydelse af 90 § konkurslagen;

7) lag om ändrad lydelse af 14 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming; samt

8) lag om ändrad lydelse af 1 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden,

har jämlikt nådigt beslut den 25 februari 1910 vattenfallsstyrelsen anbefallts att öfver dessa förslag afgifva underdånigt yttrande.

Sådant yttrande har den 5 april 1910 afgifvits af vattenfallsstyrelsen, som däri anfört:

Såvidt styrelsen vore i stånd att bedöma, syntes den ifrågasatta lagstiftningen blifva af stort värde vid sträfvandet att bereda statsverket inkomster af vattenfall, som vore eller komme att blifva ställda under styrelsens förvaltning. Utan tvifvel måste det nämligen för den, som önskade erhålla nyttjanderätt till ett statens vattenfall, blifva afsevärdt lättare att skaffa erforderligt kapital för utförande af anläggningar för vattenfallets tillgodogörande, om upplåtelsen lämnades honom under sådana former, att han såsom säkerhet för lån jämväl kunde erbjuda inteckning i nyttjanderätten. Det kunde då äfven förväntas, att de, som önskade komma i besittning af vattenkraft, skulle blifva mera benägna att fylla sitt kraftbehof genom att förvärfva nyttjanderätt till ett statens vattenfall, om de kunde erhålla upplåtelse med vattenfallsrätt, än om de uteslutande vore hänvisade till vanligt arrende. Vattenfallsstyrelsen tillstyrkte därför på det lifligaste, att den föreslagna lagstiftningen snarast möjligt måtte komma till stånd. Vid granskning af de remitterade lagförslagen hade vattenfallsstyrelsen icke funnit anledning till någon erinran.

Föredraganden hemställde nu, att lagrådets yttrande öfver ifrågasvarande lagförslag måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas genom utdrag af protokollet.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

Protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd fredagen den 3 juni 1910.

Närvarande:

Justitieråden: QUENSEL,
friherre MARKS VON WÜRTEMBERG,
PETRÉN,
Regeringsrådet WALL.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag af protokollet öfver justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 14 maj 1910, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmåler, inhämtas öfver upprättade förslag till

- 1) lag om vattenfallsrätt;
- 2) lag om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § och 2 kap. 43 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom;
- 3) lag om ändrad lydelse af 39 § i förordningen den 16 juni 1875 angående in-teckning i fast egendom;
- 4) lag, innefattande tillägg till 17 kap. 6 § handelsbalken;
- 5) lag om ändrad lydelse af 4 § i lagen den 24 maj 1895 angående hvad till fast egendom är att hänföra;
- 6) lag om ändrad lydelse af 90 § konkurslagen;
- 7) lag om ändrad lydelse af 14 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming; samt
- 8) lag om ändrad lydelse af 1 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll öfver lagfarter, in-teckningar och andra ärenden.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits af konstituerade revisionssekreteraren Tore Almén, och blefvo desamma nu företagna till slutlig behandling.

*Förslaget**till lag om vattenfallsrätt.*

Lagrådet yttrade beträffande:

1 §.

Vid granskning af det förslag, som ligger till grund för gällande lag om nyttjanderätt till fast egendom, anmärktes inom högsta domstolen, att i fråga om upplåtande af tomträtt aftalsfriheten borde vara i vissa hänseenden inskränkt. De betänkligheter, som inom högsta domstolen yppades, afsågo den omständighet, att förslaget lämnade möjlighet att i tomträttsaftalet inrymma hvad villkor som helst angående tomträttens förverkande jämte bestämmelse om skyldighet för tomträttshafvare att vid aftalets upphörande utan lösen till jordägaren afträda å tomten uppförda byggningar och inrättningar; och påpekades, hurusom en dylik aftalsfrihet vore ägnad att äfventyra ett af de ändamål, man velat vinna genom tomträttsinstitutet, eller att tomträtten skulle kunna tjäna som underpant för lån.

De sålunda uttalade betänkligheterna synas jämväl i fråga om vattenfallsrätt beaktansvärda; men då desamma icke vunno afseende vid nyttjanderättslagens antagande, lärer ej lämpligen böra ifrågasättas, att lagen om vattenfallsrätt skall härutinnan intaga en afvikande ståndpunkt.

Nödig motvikt mot en i sistnämnda lag medgifven aftalsfrihet lärer — då i fråga om upplåtande af vattenfallsrätt kronan alltid är den upplåtande kontrahenten — kunna på annan väg ernås. Det är nämligen att förutse, att, i likhet med hvad på andra områden ägt rum, allmänna grunder för upplåtande af vattenfallsrätt varda i särskild ordning stadgade; och i dessa torde ofvanberörda anmärkningar kunna och böra beaktas. Härvid torde emellertid böra erinras, att såsom förebild — hur närliggande det än kan synas — icke lämpa sig de af innevarande års riksdag antagna grunder för förvaltningen af vissa kronan tillhöriga vattenfall, enär i dessa grunder stadgas skyldighet för arrendator att i vissa fall, bland annat när arrendet upphör i följd af förverkande, till kronan utan lösen afstå honom tillhöriga byggnader,

och därjämte upptagas bestämmelser, som möjliggöra, att arrendet kan i ett flertal fall, och stundom af skäligen obetydlig anledning, varda förverkadt.

2 §.

Paragrafens affattning är så till vida mindre egentlig, som det enligt densamma kan synas ankomma på landtmätaren att bestämma, hvilket område den tillämnade upplåtelsen borde afse, något som emellertid måste tillhöra den myndighet, hvilken å kronans vägnar har att vidtaga upplåtelsen. Någon redaktionell jämkning torde med hänsyn härtill vara af nöden.

3 §.

Till förebyggande af misstag eller tvifvelsmål rörande området för upplåten vattenfallsrätt torde böra föreskrifvas, att området skall i upplåtelsehandlingen angifvas medelst hänvisning icke allenast till karta öfver den landtmäteriförrättning, som föregått upplåtelsen, utan äfven till förrättningsprotokollet. Sker detta, synes det däremot öfverflödigt och mindre lämpligt att, såsom förslaget innebär, fordra, att i upplåtelsehandlingen intages beskrifning af områdets läge och gränser samt storleken af upplåtet utmål.

5 §.

Bestämmelserna i förevarande paragraf afse att bereda dem, hvilka hafva inteckning i vattenfallsrätt, företräde till de belopp, som kronan enligt upplåtelsehandlingen har att gälda vid vattenfallsrättens upphörande. Från motsvarande föreskrifter i fråga om tomträtt, hvilka återfinnas i 4 kap. 8 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom, skilja sig de nu föreslagna därutinnan, att i afseende å tomträtt stadgas företräde för inteckningshafvarne endast beträffande lösen, som tomtägaren kan vara pliktig att gälda för byggnad eller annat, som finnes å tomten, under det att enligt förevarande paragraf inteckningshafvarnes företrädesrätt omfattar ej mindre lösen för byggnad eller annat, som finnes å det upplåtne området, än äfven ersättning för mistning af nyttjanderätten. Anledningen till denna olikhet är, enligt hvad i föredragande departementschefens yttrande angifves, att man förutsatt, att kronan vid upplåtande af vattenfall kan komma att förbehålla sig rätt

att redan efter vissa år återtaga dispositionen öfver vattenfallet mot skyldighet att till nyttjanderättshafvaren utgifva ersättning för mistningen af nyttjanderätten. Visserligen läres anledning saknas till antagande, att vid tomträtsupplåtelse aftalsvillkor af motsvarande innehåll skola blifva vanliga, men något laga hinder synes icke möta för tomtägaren att i tomträtsaftalet betinga sig rätt att återtaga den upplåtne tomten före den aftalade tidens utgång, om blott iakttages, att denna rätt ej inträder, förr än tomträten ägt bestånd under den i lagen stadgade minimitid. Har tomtägaren utfäst sig att vid begagnande af sålunda förbehållen rätt utgifva ersättning för mistning af nyttjanderätten, bör tydligen sådan ersättning lika väl som ersättning för mistad nyttjanderätt till vattenfall i främsta rummet tillgodokomma inteckningshafvarne.

Vid sådant förhållande synes 8 § i 4 kap. af lagen om nyttjanderätt till fast egendom böra erhålla sådan förändrad affattning, att den inteckningshafvarne tillagda företrädesrätt kommer att omfatta jämväl ersättning för mistning af nyttjanderätt, som tomtägaren enligt tomträtsaftalet kan vara pliktig att utgifva. Därest så sker, bör tydligen 5 § i det remitterade förslaget utgå och i stället ifrågakomna paragraf i nyttjanderättslagen upptagas bland de bestämmelser i nämnda lag, som enligt 4 § i förslaget skola äga motsvarande tillämpning i fråga om vattenfallsrätt.

6 §.

Hvad i senare delen af denna paragraf stadgas därom, att, när ansökan göres om inskrifning af vattenfallsrätt, vederbörligen styrkt kopia af den i 2 § omförmälda karta skall ingifvas, är tydligen afsedt att motsvara den i 4 § af lagen om inskrifning af tomträtt m. m. meddelade föreskrift, att den, som söker inskrifning af tomträtt, skall visa tomtens läge enligt den för området upprättade planen samt tomtens yttinnehåll och längden af dess särskilda sidor. För att full motsvarighet mellan de båda stadgandena skall vinnas, synes det emellertid icke vara nog, att vid ansökan om inskrifning af vattenfallsrätt kartekopia ingifves, utan torde jämväl böra företes protokollet vid den landtmäteriförrättning, som enligt 2 § i lagförslaget skall verkställas i sammanhang med kartans upprättande, så att rätten vid ansökningens pröfning kan förvissa sig om upplåtelsehandlingens öfverensstämmelse med nämnda protokoll.

7 §.

Anledning synes saknas att från paragrafens bestämmelser undantaga det fall, att nyttjanderättshafvaren behöfver utvidgadt område i vatten, och hemställes förty, att paragrafen måtte så affattas, att jämväl detta fall i densamma inrymmes.

Då den tillämnade vattenfallsrätten skulle komma att utgöra en art af nyttjanderätt och på det närmaste likna den i 4 kap. af lagen om nyttjanderätt till fast egendom behandlade tomträten, synes det kunna starkt ifrågasättas, huruvida icke de bestämmelser förslaget innehåller borde, i stället för att bilda en fristående lag, inarbetas i nyttjanderättslagens 4 kap. äfvensom lagarne om inskrifning af tomträtt samt af fång till sådan rätt och om inteckning i tomträtt. En dylik inarbetning synes icke möta några större svårigheter, och rättsreglerna om vattenfallsrätt torde, om de sålunda omedelbart sammanställas med bestämmelserna om tomträtt, komma att te sig mera lättfattliga och öferskådliga än om de, såsom förslaget innebär, intagas i en särskild lag, som i väsentliga delar innehåller allenast hänvisningar till de lagar, som handla om tomträtt.

Förslaget

till lag om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § och 2 kap. 43 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom.

Lagrådet yttrade:

Skulle, såsom af lagrådet ifrågasatts, de materiella bestämmelserna om vattenfallsrätt komma att inarbetas i 4 kap. af lagen om nyttjanderätt till fast egendom, torde 2 kap. 43 § kunna bibehållas sådan den nu lyder. Att, såsom förslaget åsyftar, i paragrafen införa en erinran rörande sagda bestämmelser lär i sådant fall lika litet erfordras, som det funnits vara af nöden att där erinra om rättsreglerna angående tomträtt. För öfrigt torde, äfven om vattenfallsrätten komme att regle-

ras af en särskild lag, behöfligheten af det föreslagna fjärde stycket i nyssnämnda paragraf kunna ifrågasättas.

Förslaget

till lag, innefattande tillägg till 17 kap. 6 § handelsbalken.

Lagrådet yttrade:

Lämpligare än att i särskild lag upptaga den i förslaget meddelade bestämmelse synes vara att låta densamma inflyta i 17 kap. 6 § handelsbalken.

De öfriga lagförslagen lämnades af lagrådet utan anmärkning.

Vid protokollet:

Erik Ölander.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 10 februari 1911.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet anmälde chefen för justitiedepartementet statsrådet Petersson lagrådets utlåtande öfver de genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 maj 1910 till lagrådet remitterade förslag till

- 1) lag om vattenfallsrätt;
- 2) lag om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § och 2 kap. 43 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom;
- 3) lag om ändrad lydelse af 39 § i förordningen den 16 juni 1875 angående in-teckning i fast egendom;
- 4) lag, innefattande tillägg till 17 kap. 6 § handelsbalken;

5) lag om ändrad lydelse af 4 § i lagen den 24 maj 1895 angående hvad till fast egendom är att hänföra;

6) lag om ändrad lydelse af 90 § konkurslagen;

7) lag om ändrad lydelse af 14 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming; samt

8) lag om ändrad lydelse af 1 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll öfver lagfarter, inteckningar och andra ärenden.

Efter att hafva redogjort för det afgifna utlåtandets innehåll yttrade departementschefen:

»I enlighet med lagrådets hemställan har jag låtit inarbета de i den föreslagna lagen om vattenfallsrätt innefattade bestämmelser i 4 kap. af lagen om nyttjanderätt till fast egendom samt lagarna om inskrifning af tomträtt samt af fång till sådan rätt och om inteckning i tomträtt. Då vattenfallsrätten enligt förslaget i det stora hela är underkastad samma rättsregler som tomträtten, torde en sådan anordning af bestämmelserna i ämnet, på sätt lagrådet erinrat, vara ägnad att göra dem mera lättfattliga och öfverskådliga, än om de intagas i en fristående lag om vattenfallsrätt, hvars innehåll till väsentliga delar utgöres af hänvisningar till lagstiftningen angående tomträtt. De af lagrådet vid vissa särskilda bestämmelser i det remitterade förslaget gjorda erinringar hafva föranlett åtskilliga ändringar eller jämkningar i dessa.

I stället för den föreslagna lagen innefattande tillägg till 17 kap. 6 § handelsbalken har jag, likaledes i enlighet med lagrådets hemställan, låtit i nämnda lagrum införa bestämmelser, hvarigenom vattenfallsrätten likställdes med tomträtt.»

Departementschefen uppläste härefter i enlighet med det afgifna yttrandet affattade förslag till

1) lag om ändrad lydelse af 1 kap. 2 § i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom samt om ändringar i och tillägg till 4 kap. samma lag;

2) lag om tillägg till lagen den 14 juni 1907 om inskrifning af tomträtt samt af fång till sådan rätt;

3) lag om tillägg till lagen den 14 juni 1907 om inteckning i tomträtt;

4) lag om ändrad lydelse af 39 § i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom;

5) lag om ändrad lydelse af 17 kap. 6 § handelsbalken;

6) lag om ändrad lydelse af 4 § i lagen den 24 maj 1895 angående hvad till fast egendom är att hänföra;

7) lag om ändrad lydelse af 90 § konkurslagen;

8) lag om ändrad lydelse af 14 § i förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming; samt

9) lag om ändrad lydelse af 1 § i förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll öfver lagfarter, in-teckningar och andra ärenden;

och hemställde departementschefen, att förslagen måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom nådig proposition föreläggas Riksdagen till antagande.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdade hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till Riksdagen aflätas nådig proposition af den lydelse, bilagan — vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Erik Ölander.